

1. mynd.
Ljósm. Andrés
Hjaltason.

Berghlaupið í Gripdeild

Á liðnu sumri varð jarðrask allmikið við sunnanverðan Héraðsflóa, nánar tiltekið í og við Gripdeild, en það nafn hefur verið notað um fjöruræmu undir háum björgum norðanvert í fjallgarði þeim er skilur að Héraðsflóa og Njarðvík. Í grein þessari verður leitast við að varpa einhverju ljósi á það sem þarna gerðist.

Að ofan mynd 2.
Ljósm. Þórhallur
Porsteinsson.
Til hliðar mynd 3.
Ljósm. Andrés
Hjaltason.

Hvar gerðist þetta?

Á mynd 1, efst á síðunni, sést hin sæbratta strönd frá Selvogsnesi (lengst t.h. á myndinni) langleiðina að Kögri, eins og hún var áður en hrunið varð og bendir hvíta örín á leið hrunsins. Þar höfum við reynt að merkja inn urðarkeilurnar úr framhlaupinu (hvít lína). Mynd 2 er tekin úr lofti í byrjun september og sýnir allt framhlaupið. Samkvæmt lauslegri mælingu þeirra Andrésar og Péturs Hjaltasona er brotsárið um 120 m breitt og miðað við kort sýnist stefna þess nálægt A-V. Hæð bjargsins, skv. korti og áætlun greinarhöfunda eftir ljósmyndum er á þessu svæði á bilinu 320-340 m.

Hvað gerðist?

Eins og sést á myndum 2 og 3 er meginnefni hlaupsins í þremur samhlíða keilum upp frá fjörunni og skarast þær nokkuð. Mynd 4, sem tekin er af bjargbrún vestan hlaupsins, sýnir okkur þó að nokkur urð hefur legið eftir ofar í bjarginu, svo sem 30-50 m neðan við brún. Keilurnar virðast um 90 m háar eða nokkru hærri en turn Hallgrímskirkju (70 m) og á móta breiðar. Tvær þeirra liggja beint undir brotsárinu, en efnið í þá veststu hefur skriðið niður eftir gilskorningi í jaðri hlaupsins.

Greinarhöfundar reyndu að áætla rúmtak urðarkeilanna eftir ljósmyndum og fengu út mjög grófa áætlun sem lá á bilinu 200.000 - 250.000 rúmmetrar, eða svo sem 40.000 góðir vörubílsfarmar af grjóti. Hvorki er þá tekið tillit til þess sem undir sjávarmáli kann að vera né þess sem liggur eftir uppi í bjargi (sbr. mynd 4). Þeir sem þekkja til svæðisins, eins og það var áður, telja þó að fyllan sem sprak fram geti vart hafa verið svo stór.

Rétt er að benda á að þetta misræmi þarf ekki að vera óeðlilegt, urðin hefur að sjálfsögðu allmiklu meira rúmtak, en sama magn af föstu bergi. En hér þarf mælingar til ef áætla á með einhverri nákvæmni.

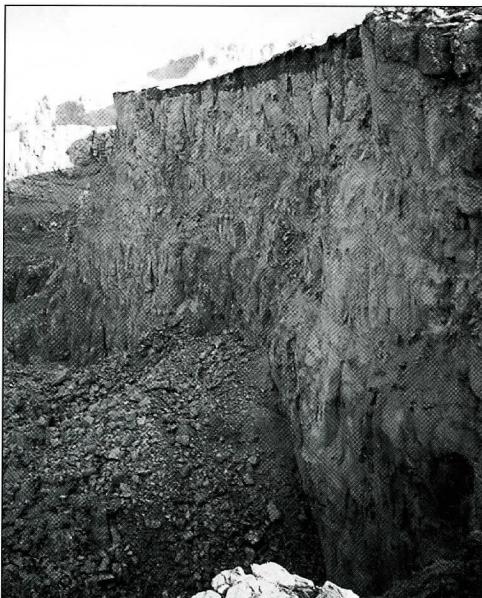
Hvenær gerðist það?

Þótt svæðið sem hrunið varð á sé ekki ýkja fjarri byggð, er það fáfarið og vita menn fátt með vissu um hvenær skriðan fíll. Skipverjar á vélbátnum Þóri sáu rykský undir Gripdeildarbjörgum 11. júlí og má reikna með að þá hafi eitthvað verið á seyði. Með þessari grein fylgir hins vegar mynd, tekin af Skarphéðni Þórissoni 29. júní. (Mynd 5) Á myndinni, sem tekin er af Hellisheiði, sést mökkur handan Selvogsness, sem vart getur staðað af öðru en því að jarðrask sé í gangi. Það var hins vegar ekki fyrr en í ágúst sem staðfesting fékkst á því sem gerst hafði.

Vel má hugsa sér að hrunið hafi ekki orðið allt í einu, t.d. gæti fylla hafa sprungið fram í bjargið (urðin á mynd 4) og síðan hrunið úr henni niður í keilurnar (myndir 2 og 3) á lengri tíma.

Hvað olli?

Ekki er að sjá að neitt sérstakt hafi komið hruni þessu af stað. Sumir vildu tengja þetta stórrigningu þann 5. ágúst, en ljóst er að þá var skriðan fallin fyrir nokkru síðan. Jarðskjálftar hafa engir verið hér austan lands í sumar fremur en endranær. Eðlileg veðrun hlýtur því að vera orsókin. Þá verða veilur í bergen til þess að sprungur myndast, vatn seytlar svo niður í þær og þenst út er það frýs. Þannig víkka og dýpka sprungurnar og þyngdarlögmálið lýkur síðan verkinu. Smalamenn höfðu undanfarin ár tekið eftir vænum sprungum þarna á brúninni og enn má sjá þar sprungur, bæði ofan við brotsárið og beggja vegna þess.

4. mynd. Brotsárið á bjargbrúninni, sér til austurs. Ljósm. Soffía Ingvarsdóttir.

Hverjar urðu afleiðingarnar?

Afleiðingar hrunsins eru sem betur fer litlar og léttvægar. Á mynd 4 sést þó að allnokkur gróður og jarðvegur hefur sprungið fram og hin torsótta rekafjara, Gripdeild, er horfin að sinni. Hafið mun þó væntanlega sjá til þess að hún myndist á ný.

Ómaksins vert getur verið fyrir sporlétta að skoða framhlaupið af landi og ekki síður er það tilkomumikið af sjó. Niðurrifsöflin eru ávallt að verki við móton landsins okkar og verklag þeirra getur verið ekki síður stórbrotið en uppbyggingaraflanna.

*Porsteinn Bergsson
Soffía Ingvarsdóttir*

5. mynd. Ljósm.
Skarphéðinn
Þórisson.

